

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=21, 24, 25, 30, 34, 41, 46, 49)

quod, quia, quoniam, quando

α. Με οριστική όταν η αιτιολογία είναι αντικειμενικά αποδεκτή.

β. Με υποτακτική: όταν η αιτιολογία είναι υποκειμενική.

γ. cum+υποτακτική όταν η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας (έχουμε ακολουθία χρόνων)

δ. Στο κειμ. 24 έχουμε αιτιολογική ουσιαστική + οριστική (λειτουργεί ως αντικείμενο της μηχ. indignatus που δηλώνει ψυχικό πάθος)

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ut(καταφατικές)

ne(αρνητικές)

quo (όταν ακολουθεί συγκριτικός βαθμός επιθέτου ή επιρρήματος).

Επίσης οι τελικές προτάσεις χρησιμοποιούνται παρενθετικά (**ne dicam...**)

Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται πάντα με υποτακτική γιατί ο σκοπός στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση.

Ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων.

Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται μόνο με υποτακτική ενεστώτα (εξάρτηση από αρκτικό χρόνο) και με υποτακτική παρατατικού (εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

Για τους Λατίνους ο σκοπός είναι ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησης του.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=23, 28, 37, 43)

ut

ut non, ut nemo, ut nihil

Προηγούνται συνήθως στην κύρια πρόταση τα μόρια (**sic, ita, tam**) ή οι αντωνυμίες (**talis, tantus**)

Οι συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται πάντα με (δυνητική) υποτακτική γιατί το αποτέλεσμα στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση. Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων.

*Όταν το ρήμα της κύριας είναι ιστορικού χρόνου, τότε στη συμπερασματική πρόταση μπορούμε να έχουμε υποτακτική παρακειμένου, όταν κατά τη γνώμη του ομιλητή, το αποτέλεσμα θεωρείται ως πράξη ολοκληρωμένη στο παρελθόν

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ(κειμ. =46)

Εισάγονται και εκφέρονται: όπως οι παραπάνω, μόνο που χρησιμεύουν ως υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση σε κάποιον όρο της κύριας πρότασης.

Επιπλέον, εκφράζουν: γεγονός ή συμβάν: ως υποκείμενο απρόσωπων ρημάτων που σημαίνουν "συμβαίνει".

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

α. Οριστική, όταν η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη.

β. Υποτακτική, όταν η πράξη περιγράφεται ως προσδοκία ή επιδίωξη.

Σε περίπτωση υποτακτικής ισχύει γενικά η ακολουθία των χρόνων

Το σύγχρονο: **dum, quoad, quamdiu**

και ειδικότερα:

α. συνεχιζόμενη πράξη (38)= dum+οριστική ενεστώτα (dum ... petit)

β. παράλληλη διάρκεια (38)= dum+οριστική ίδιου χρόνου μ' αυτόν της κύριας πρότασης (dum vixit)

Το προτερόχρονο:

postquam (=αφού), ubi, ut (=όταν, μόλις) + οριστική παρακειμένου

και δηλώνουν προτερόχρονο στο παρελθόν.

Το υστερόχρονο:

antequam/ante quam, priusquam/prius...quam (= πριν), dum, donec, quoad (=μέχρι).

Εκφέρονται με οριστική (όταν η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη) ή με υποτακτική (όταν η πράξη περιγράφεται ως προσδοκία ή επιδίωξη στο παρελθόν ή παρόν ανάλογα με το χρόνο του ρήματος εξάρτησης) π.χ. dum...vox audiretur (38)

(εδώ δεν κάνουμε ακολουθία χρόνων)

ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=30, 32, 42, 43, 44, 48)

1° είδος - ανοικτή υπόθεση.

si(nisi)+οριστ-----οποιαδήποτε έγκλιση

ειδικότερα:

si(nisi)+οριστ. ενεστ.....οριστ. ενεστ.(ανοικτή υπόθεση στο παρόν)

si(nisi)+οριστ. πρκ.....οριστ. πρκ.(ανοικτή υπόθεση στο παρελθόν)

si(nisi)+οριστ. μελλ. ή συντελ. μελλ. ....οριστ. μελλ. (ανοικτή υπόθεση στο μέλλον)

2° είδος - υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα

α/(στο παρον) si(nisi)+υποτ. πρτ.-----υποτ πρτ

β/(στο παρελθόν) si(nisi)+υποτ. υπερσ.-----υποτ.υπερσ.

3° είδος - υπόθεση δυνατή ή πιθανή στο παρόν-μέλλον.

si(nisi)+υποτ. ενεστ.----- υποτ. ενεστ

ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=24, 37, 40, 47)

etsi, tametsi, quamquam + οριστική

cum, licet + υποτακτική

licet + υποτακτική, γιατί προήλθε από το απρόσωπο ρήμα licet(=επιτρέπεται) με παράλειψη του ut + υποτακτική

Στην κύρια υπάρχει συχνά το tamen

Εκφέρονται με οριστική διότι εκφράζουν μία πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης

ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=37, 40, 43)

etiamsi + υποτακτική ή οριστική

licet, quamvis(κυρίως μπροστά από επίθετα ή επιρρήματα), ut + υποτακτική

Στην κύρια υπάρχει συχνά το tamen

Εκφέρονται με υποτακτική, γιατί εκφράζουν μία υποθετική κατάσταση που κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης

(δικαιολόγηση υποτακτικής με βάση την ακολουθία των χρόνων).

ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

A. απλές παραβολικές προτάσεις (κειμ.=27, 29, 41, 44, 46)

atque μετά από επίθετα ή επιρρήματα που δηλώνουν ισότητα, ομοιότητα και τα αντίθετα **ut, sicut** (στην κύρια προηγούνται τα επιρρήματα **ita, sic**) Εκφράζουν τρόπο.

Εκφέρονται με οριστική, διότι η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις, που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα

Λειτουργούν ως β' όρος σύγκρισης με α' όρο την πρόταση εξάρτησης, που είναι συνήθως η κύρια.

B. υποθετικές παραβολικές προτάσεις (κειμ.=34, 41)

ut si", "velut si", "quasi", "proinde quasi", "tamquam (si)

Εκφέρονται με υποτακτική, διότι η σύγκριση αφορά μία υποθετική πράξη ή κατάσταση (έχουμε ακολουθία χρόνων)

Πρόκειται για υποθετικούς λόγους των οποίων παραλείπεται η απόδοση.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

A. Επιθετικές

α.Αναφορικές προσδιοριστικές: προσδιορίζουν ειδικότερα την έννοια της λέξης στην οποία αναφέρονται.

β.προσθετικές:προσδιορίζουν ολόκληρο το περιεχόμενο της πρότασης που προσδιορίζουν και εισάγονται με το **quod**

Εκφέρονται:

α. Με οριστική κυρίως

----όταν δηλώνουν κάτι το πραγματικό,

β. Με υποτακτική

----όταν υπάρχει πλάγιος λόγος

π.χ. quae scripsisset (27)

quem metuat (44)

a quo... putet (44)

quod... esset (48)

in quo... futurus esset (48)

quae perisset (48)

----όταν η υποτακτική οφείλεται σε έλξη

π.χ. quae velit victor (37)

quorum... parta sit (37)

qui... cadat (46)

----όταν εκφράζει κάτι το πιθανό ή ενδεχόμενο (δυνητική υποτακτική)

π.χ. quae ... pertinerent (37)

---- όταν έχουμε αναφορικο-συμπερασματικές προτάσεις

π.χ. qui non videant (42)

(qui) dissimulent (42)

qui non videat (42)

qui non fateatur (42)

Β. Ουσιαστικές:

τίθενται ως αντικείμενα, υποκείμενα κτλ. Εισάγονται και εκφέρονται όπως οι παραπάνω.

Γ. Επιρρηματικές:

αναφορικό-τελικές

αναφορικό-αιτιολογικές

αναφορικό-εναντιωματικές - παραχωρητικές,

αναφορικό-υποθετικές (28)

αναφορικό-συμπερασματικές (42),

Εκφέρονται όπως οι αντίστοιχες (απλές) επιρρηματικές. Γι' αυτό και δικαιολογούμε την έγκλιση εκφοράς τους κατά τον ίδιο τρόπο (η δικαιολόγηση της υποτακτικής σε μια αναφορική συμπερασματική γίνεται όπως και σε μια απλή συμπερασματική).

Στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου, και αν δεν υπάρχει άλλη κύρια, η αναφορική αντωνυμία ή το αναφορικό επίρρημα εισάγει κύρια πρόταση, αναφέρεται στα προηγούμενα και ισοδυναμεί με δεικτική αντωνυμία ή επίρρημα· π.χ. qui: (et) is, ubi: (et) ibi.

ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (όχι δευτερεύουσες)

ΟΛΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ:

α. απλές ή μονομελείς

εισάγονται:

-ne(εγκλιτικό), όταν δε γνωρίζουμε την απάντηση που περιμένουμε (πραγματική ερώτηση) (το ρήμα με το εγκλιτικό -que κατά παράβαση της συνηθισμένης σειράς είναι η πρώτη λέξη της πρότασης) ,

num, όταν περιμένουμε αρνητική απάντηση (ρητορική ερώτηση),

nonne, όταν περιμένουμε καταφατική απάντηση (ρητορική ερώτηση).

χωρίς εισαγωγικό μόριο, όταν θέλουμε να δώσουμε έμφαση.

π.χ, Ego non cognosco vocem tuam? (24)

β. διμελείς

utrum .....an.....,

-ne (εγκλιτικό) ... an.....,

.....an.....

το "ή όχι" εκφράζεται με το an non

ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ

Εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=23, 24, 25, 28, 31, 41, 44, 45, 47, 48, 49)

Εκφέρονται πάντα με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης

ΟΛΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ:

α. απλές ή μονομελείς:

α. το **num** και το **-ne**, χωρίς διαφορά στη σημασία (= αν)

β. το **nonne** (αν δεν) μόνο μετά το ρήμα quaero.

γ. το **si** μετά από ρήματα που σημαίνουν αναμονή (exspecto) ή απόπειρα (conor, tempto),

δ. Με το **an** ή **an non** μετά τα: haud scio και nescio (= αγνώω), dubito (=αμφιβάλλω), incertum est (= είναι αβέβαιο).

β. διμελείς:

utrum ... an...,

-ne (εγκλιτικό) ... an...,

utrum ... necne... (ή όχι), όταν είναι αρνητικές (στις ευθείες το " ή όχι " = an non).

ΜΕΡΙΚΗΣ ΑΓΝΟΙΑΣ

Εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες και επιρρήματα και αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=23, 29, 31, 38, 45, 48)

ut, όταν είναι καταφατικές

ne, όταν είναι αρνητικές

Εκφέρονται πάντα με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενο τους είναι απλώς επιθυμητό / ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (κειμ.=47)

ne, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι ανεπιθύμητο

ne non, ut, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δεν γίνει κάτι επιθυμητό

εκφέρονται με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενο τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό

Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ QUOMINUS ΚΑΙ ΤΟΥ QUIN (κειμ.=47)

quominus όταν η εξάρτηση είναι καταφατική π.χ. Augustus voluit filiam deterrere quominus id faceret

quin όταν η εξάρτηση περιέχει άρνηση π.χ. Non dubito quin calva esse nolis

εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενο τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης

Ισχύει η ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων

ΠΡΟΣΟΧΗ στις φράσεις, που δεν εισάγουν προτάσεις του quominus / quin.

Οι φράσεις:

(23) quin immo=όχι μόνο αυτό αλλά ακόμη και...

(40) quin etiam =ακόμη περισσότερο

εισάγουν κύριες προτάσεις. Συνδέουν τα προηγούμενα, (αντιθετική - παρατακτική σύνδεση)

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗΣ

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

cum + υποτακτική όταν η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

πάντα με υποτακτική γιατί ο σκοπός στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

πάντα με υποτακτική, γιατί το αποτέλεσμα στα Λατινικά θεωρείται υποκειμενική κατάσταση

ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

με οριστική διότι εκφράζουν μία πραγματική κατάσταση παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης

ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

με υποτακτική, γιατί εκφράζουν μία υποθετική κατάσταση που κι αν δεχτούμε ότι αληθεύει δεν αναιρεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης

ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

α. απλές παραβολικές προτάσεις

με οριστική, διότι η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις, που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα

β. υποθετικές παραβολικές προτάσεις (34, 41)

με υποτακτική, διότι η σύγκριση αφορά μία υποθετική πράξη ή κατάσταση (έχουμε ακολουθία χρόνων)

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

πάντα με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

πάντα με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενο τους αφορά κάτι το ενδεχόμενο ή πιθανό

ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

πάντα με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενο τους είναι απλώς επιθυμητό

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ QUOMINUS ΚΑΙ ΤΟΥ QUIN

πάντα με υποτακτική, επειδή το περιεχόμενο τους εκφράζει την πρόθεση του υποκειμένου του ρήματος της κύριας πρότασης